

kiérdemelnünk, hogy ebben a földi világban semmit sem érzünk sajátunknak, még saját magunkra sem úgy tekintünk, mint valami tulajdonra, egyszóval minden idegen tőlünk, ami nem Isten. Minél tökéletesebb az ilyen értelemben vett szegénységünk, annál gazdagabbak leszünk Ővele.

Eckhart tanítása és Erzsébet élete között párhuzamot enged föltételezni az, hogy miként tekintettek a szegényekre és a szenvedőkre. Erzsébettel kapcsolatban följegyezték, hogy egy beteget — hely hiányában — a saját díszes ágyába fektetett és ápolt, mert a szenvedőben az emberré lett Jézus Krisztust látta, aki a szenvedést az emberekért vette magára. Ekként Erzsébet Istent szolgálta az emberekben, amikor a szenvedőknek, betegeknek segített. Eckhart szemléletmódja ehhez némileg hasonló, az egyik szentbeszédében ezt mondja: „Allítom, hogy az ember-mivolt a legszegényebb és leginkább megvetett emberekben éppoly tökéletes, mint a pápában vagy a császárbán.”³

³Uo. 290–291.

Prédikáció Szent Erzsébetről

ECKHART MESTER

A fordítás alapjául szolgáló kiadás: Meister Eckhart: *Die deutschen Werke*, 2. kötet. (Szerk. és ford. Josef Quint.) Kohlhammer, Stuttgart – Berlin, 1971, 132–147.

¹Vö. Alcher Clairvaux: *De spiritu et anima*. PL 40,814.c.47. E művet a középkorban sokan Augustinusnak tulajdonították, Eckhart is ezért említ régi, hajdanvolt mestert.

²Eckhart itt Aquinói Tamásra hivatkozhat: „Minden hatás ábrázolja a maga okát (...) Mármint az isteni személyek eredését az értelem és aka-

‘Ein guot vrouwe hât umbeliuhtet die stîge irs hûses und enhât ir brôt niht müezic gezen.’

„A jó asszony megvilágítja házának útjait és kenyerét nem eszi tétlenségben” (vö. Péld 31,27).

Ez az (idézetbeli) ház a lélek egészének felel meg, s a ház útjai a lélek erőinek. Hajdanvolt mester úgy tanítja, hogy a lélek az Egy és a kettő között, középpüzt teremtett. Az Egy örökkévaló, az Egy mindig önmaga és egynemű. A kettő az időt jelenti, a változást és sokféleséget.¹

Mindezzel azt a tudást adja, hogy míg a lélek felső erői az örökkévalóságot, Istent érintik, addig alsó erői az időhöz tapadnak, változásnak teszik ki és a testi dolgok felé irányítják, amik lealacsonyítják. Ha a lélek képes lenne ismerni Istent oly teljesen, mint az angyalok, soha nem költözne testbe. Ha a lélek képes lenne a világ nélkül ismerni Istent, akkor nem teremtett volna érette a világ.²

A lélek miatt teremtett a világ, azért, hogy a lélek szeme gyakoroljon és megerősödjön, hogy majd kiállhassa az isteni fényt. A napfény soha nem vetül a Földre anélkül, hogy a levegő ne ölelje körül (fogyul ne ejtené) és különféle dolgokra szét ne oszlatná, máskülönben szemünk nem állhatná, nem bírná elviselni. Ekként az isteni fény is túl erős és vakító a lélek szemének, nem lenne képes ki-

rat működésének módjára fogjuk fel (...) Az eszes teremtményekben tehát, amelyekben van értelem és akarat, megtaláljuk a Szentháromságnak képszerű ábrázolását...

Azonban az összes teremtményekben megtaláljuk a Szentháromság nyomszerű ábrázolását.”

Aquinói Szent Tamás szemelvényekben. (Ford. Schütz Antal.) Szent István Társulat, Budapest, 1943, 154–156.

³„avagy posztóba”. Ezt kihagytam, mert hiányzik a Pr 32 négy különböző kézirat szövegvariánsaiból és nem része Arisztotelész viasz-példázatának, ami Eckhart más műveiben is szerepel, például: DW5, 101.

⁴Vö. Szent Ágoston: *A 146. zsolttár magyarázata.* PL, 37. kötet, 1907.

⁵Ez a felfogás a skolasztikában elterjedt volt. Vö. Bonaventura: *A lélek zárandokútja Istenbe.* In: *Szent Bonaventura misztikus művei.* (Ford. Barsi Balázs OFM és Várnai Jakab OFM.) Szent István Társulat, Budapest, 1991, 42.

⁶A Teremtés könyvéhez írt kommentárjában ezt részletesebben kifejti, lásd Eckhart mester: *A Teremtés könyvének*

állni, hacsak anyagiak és hasonlatosságok által előbb meg nem erősödik, hozzávezettetik és hozzáedződik az isteni fényhez.

Legfelső erőivel a lélek Istent érinti, ekként formálódik Isten képe. Isten képe Istentől való, ennek forrása csak Ő, és senki más. E kép valós tudás, tiszta fény. Mikor a lélek igaz megismerésben Hozzá kapcsolódik, immáron az Ő képmásává lesz.

Szokásunk pecsétet ütni zöld vagy piros viaszba,³ s ilyenkor valamilyen képet kapunk. Ha úgy esik, hogy a viaszból semmi nem marad a pecsétnyomón kívül, hanem mind belenyomódik, akkor a viasz egyé válik a pecséttel, különbözőség nélkül. Ilyen az, ha a lélek Istennel egy lesz képben és hasonlatosságban, és igaz ismeretben Vele egybekapcsolódik.

Szent Ágoston azt mondja, a lélek oly nemes, hogy minden teremtmény fölött áll.⁴ Semmi múlandó, ami a Végítélet napján pusztulásra van ítélve, nem képes megszólítani a lelket, vagy hatni rá másként, mint kerülőutakon: közvetítő és küldönc útján. Ilyenek például a szemek és a fülek, egyszóval: az öt érzék útján. Ezek az utak vezetnek a lélektől a világba, s a világból vissza a lélekbe.⁵

A mesterek egyike azt tanítja, hogy a lélekerők nyereséggel térnek vissza a lélekhez, soha nem távoznak úgy, hogy ne hoznának valamit visszatéréskor.⁶ Jól figyeljünk hát, jut-e a szemünk által lelkünkbe olyasmi, ami kárunkra válhat. Bizton állítom, a jó ember bármit is lát, javára válik. Ha gonoszsággal találkozik, köszönetet mond Istennek, hogy megóvta az ilyentől, és imádkozik, hogy Isten térítse jó útra, akiben gonoszság van. Ha jót lát, azt kéri, bárcsak ez őbenne is beteljesedne.

E figyelés kétfelé irányulhat: vagy arra, hogyan szabaduljunk meg attól, ami káros, vagy arra, hogyan hozzuk helyre, amiben hiányt szenvedünk. Amint korábban is mondtam: egyesek sokat böjtölnek és virrasztanak, nagy jótetteket visznek végbe, ámde azokat a hiányosságait és gyengeségeiket nem törekszenek orvosolni, amiken valódi fejlődésük múlik, s ekként bizony becsapják magukat és az ördög gúnyolódásának céltáblájává lesznek.

Volt egyszer egy ember, aki a sündisznójából gazdagodott meg. Ez a valaki a tenger mellett élt. Amikor a sündisznó megérezte, hogy merről fúj a szél, felborzolta a tüskéit és hátát szélirányba fordította. Ilyenkor az emberünk mindig lement a halászokhoz és így szólt hozzájuk: Mit adtok, ha megmondom, milyen a széljárás? Ekként mintegy a szelet adta el nekik és tett szert vagyonra.⁷ Hasonlóképpen, valódi gazdagságot nyerhetünk erényekben is, ha kipuhatóljuk gyengeségeinket azért, hogy javítsunk rajtuk és buzgó igyekezzünk fölübük kerekedni.⁸

Szent Erzsébet serény volt ebben. Bölcsen figyelt „házának útjaira”. És ezért „nem féltette házát a hó hidegétől, mert háza népe mind kétszeresen volt ruházva”.⁹ Az ártó dolgok ellen oltalmazta magát. Ha hiányosságot talált magában, igyekezett tökéletesebbé válni. Így hát „nem ette kenyerét tétlenségben”. Lelkének legfelső

magyarázata. (Ford. Szebedy Tas.) Helikon, Budapest, 1992, 92.

⁷Vö. Aristoteles: *De hist. animal.* 612b W. D. Ross 1735. Arisztotelész beszámolója szerint többfelé megfigyelték, hogy a sündisznók ösztönösen és jól láthatóan reagálnak arra, amikor a széljárás északi-ról délire vált, és viszont. Egy bizánci emberre utal, aki nagy tiszteletnek örvendett, miután a sündisznók e szokását megfigyelve képes volt az időjárás változását előre megjósolni. A történetet felidézi Eckhart a János evangéliumhoz írt kommentárjában is. *In Iohannem* (LW III, 227).

⁸Vö. Eckhart: *Útmutató beszédek*, in *Az értelem fénye*, i. m. 153–154.

⁹Péld 31,21 (Káldi György Vulgata-fordítása).

¹⁰A másodikra Eckhart használja még a „zürnerinne, zornlicheit” kifejezéseket, vö. DW I. 231.

¹¹Vö. Aquinói Tamás véleményét: „Miként Szent Ágoston mondja, nem szeretheti valaki azt, aminek a létében nem hisz. De ha jótetteivel bizonyítja, hogy valamiben hisz és szereti, akkor reményét is ebbe helyezi. Ezért úgy tűnik, hogy a hit megelőzi a sze-

erőit Istenünkre irányította. A lélek legfelső erői háromfélék: az első a megismerésre törekvő erő, a második az *irascibilis*, vagyis a fölfelé törekvés ereje, a harmadik az akaraterő.¹⁰

Mikor a lélek a végső igazság megismerésének szenteli magát, azon egyszerű erőre hagyatkozik, ami által Isten ismerszik meg, olyankor mondják rá, hogy a lélek fény. Isten maga is Fény, és amikor az isteni Fény beáramlik a lélekbe, Isten egyesül a lélekkel, mint Fény a fényvel. Ezt nevezünk a hit fényének, s ez isteni erény. Ahova a lélek érzékeivel és erőivel el nem juthat, oda eljuttatja a hit.¹¹

A második erő a fölfelé törekvés, s azon munkálkodik, hogy fölfelé vigyen. Miként a szem arra való, hogy formákat és színeket lásson, a fül pedig arra, hogy édes neszeket és hangokat halljon, akként a lélek sajátos célja, hogy ezen erővel lankadatlanul felfelé törekedjen, és ha ettől elfordul, gögösé válik, márpedig ez bűn. Ez a lélekerő nem bírja elviselni, hogy fölötte legyen valami. Úgy tűnik, még azt sem, hogy Isten fölötte legyen. Amíg Isten nem lesz őbenne és az övé, miként Isten Istené, addig nem lel nyugalomra. Ezen erő által ragadhatjuk meg Istent — már amennyire ez teremtménynek egyáltalán lehetséges — és erre tekintettel beszélünk a reményről, ami szintén isteni erény.¹²

Ebben az erőben a lélek oly nagy bizalommal van Isten iránt, hogy azt gondolja, Isten teljes létében nincs semmi, amihez (ne engedné, hogy) a lélek is hozzáérhessen. Salamon király mondása szerint édesebb a lopott víz a többinél.¹³ Szent Ágoston mondja, hogy az édesanyjától kapott körtéknél édesebbek voltak neki a lopottak, mivel tilosak voltak és el voltak zárva.¹⁴ Ekként azon üdv édesebb a léleknek, ami csak rendkívüli bölcsesség és törekvés árán nyerhető el, mint az üdvösség, ami mindönknek közösen adatott.

A harmadik erő a benső akarat, olyan, mint egy szüntelenül Isten felé, az isteni akarat felé irányuló orca, ami Isten szeretetét hívja. Ilyenkor a lélek Istent, s a lelket Isten vonzza: isteni szeretet ez, maga is isteni erény.

Az Isteni boldogság hármasság: először is teljes ismeret Istenről, vagyis Önmagáról, másodsor a szabadság, hogy Istent összes teremtménye sem kényszerítheti és korlátozhatja, harmadszor a teljesség, hiszen Isten elegendő összes teremtményének és Önmagának. Ezen áll a lélek tökéletessége is: Isten ismeretén, és annak felismerésén, hogy Istent ismeri meg, és a tökéletes szeretetben való egyesülésen. Akarod tudni, mi a bűn? Elfordulni üdvösségtől és erénytől: ez a bűn forrása. Minden jó lélek „figyeljen ezekre az utakra”.

Szent Erzsébet azért nem félt a téli hidegtől, mivel „háza népe kétszeresen öltözött” volt — ha a Szentírás szövegét rá vonatkoztathatjuk. Erősségbe öltözött, ami megvéd minden tökéletlenségtől, és fel van ékesítve az Igazsággal. Külsőleg, a világ szemében ez az asszony gazdagságban és dicsőségben élt, de bensőleg igaz szegénységben.

S midőn külső támasza odalett, Óhozzá menekült, Akihez minden teremtmény menekül, odahagyta a világot és odahagyta a ma-

retetet, a szeretet pedig a reményt.” *Aquinói Szent Tamás szemelvényekben*, i. m.

¹²„Az erény olyan cselekedetekre képesíti az embert, amelyek az örök boldogságra irányulnak (...) Az ember boldogsága kétféle lehet. Az egyik arányos az ember természetével; vagyis olyan, hogy az ember elérheti természeti erőivel is. A másik meghaladja az ember természeti képességeit. Ezt csakis Isten erejével érheti el, amennyiben részesedik Isten erejében, amint Szent Péter mondja: »Krisztus által az isteni természet részesei lettünk.«” *Aquinói Szent Tamás szemelvényekben*, i. m. 200.

¹³Péld 9,17.

¹⁴Lásd *Szent Ágoston vallomásai*. (Ford. Balogh József.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995, I. kötet, 60–62.

gával törődést. Felülemelkedett önmagán, semmibe vette, hogy mások semmibe veszik, úgy, hogy ez nem is érintette és tökéletességéből nem veszített semmit. Tiszta szívvel vágyott arra, hogy beteg és elesett embereket mosdasson és ápoljon.

Hogy mi is ekként világíthassuk meg házunk útjait és ne együk téltenségben kenyerünket, abban segítsen Isten.

Ámen.

További irodalom:

Magyar Zoltán: *Árpád-házi Szent Erzsébet. Történelem, kultusz, kultúrtörténet*. Kairosz, Budapest, 2007.

Horváth J. Tamás – Szabó Irén: *Magyarország virága. 13. századi források Árpád-házi Szent Erzsébet életéről*. Szent István Társulat, Budapest, 2001.

Puskely Mária: *Árpád-házi Szent Erzsébet*. Kairosz, Budapest, 2001.

Gerald Jaksche – Kovács Lajos – Kuklay Antal: *Árpád-házi Szent Erzsébet*. Kairosz – Sárospataki Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény, Budapest – Sárospatak, 2011.

Hajabáts Márta: *Árpád-házi Szent Erzsébet hagyománya a német irodalomban*. Minerva Könyvtár, Budapest, 1938.

Smidt Valéria – Nemes-Farkas Zsuzsa: *Árpád-házi Szent Erzsébet*. Ferences Könyvkiadó és Nyomda, Szeged – Újvidék, 1994.

Charles de Montalembert: *Árpád-házi Szent Erzsébet türingiai hercegné élete*. (Ford. Havas István.) Új Ember, Budapest, 2006.

Émile Horn: *Magyarországi Szent Erzsébet életrajza*. (Ford. Rada István és Várdai Béla.) Szent István Társulat, Budapest, 1931.

Sz. Jónás Ilona: *Árpád-házi Szent Erzsébet*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986.

Kozma Imre: *A nagylelkűség szentje. Árpád-házi Szent Erzsébet emlékezete 2007-ben*. Iustum Æquum Salutare, 2008/1. 59–64.

Zlinszky János: *Szent Erzsébet és a társadalom szociális feladatai a magyar jogi hagyományban és az új Alkotmányban*. Iustum Æquum Salutare, 2008/1. 69–75.

Lapzártakor értesültünk róla, hogy február 13-án elhunyt Erdélyi Zsuzsanna néprajztudós, az archaikus népi imádságok fölfedezője. Gyűjtéseiből lapunk is rendszeresen közölt. Méltatására visszatérünk. (A szerk.)